

Eczacılık Mesleğinde Yönetim Eğitimi

Abdurrahman KARAHAN¹, Muammer ÇALIKUŞU², Gülbin ÖZÇELİKAY³

ÖZ

Amaç: Yönetim becerileri, eczacılar için klinik bilgi ve fırsatları geliştirmenin yanında ikincil bir odak haline gelen meslek için temel becerilerdir. İnsan kaynakları becerileri (iletişim, empati), faturalandırma, geri ödeme ve diğer birçok yönetim odaklı konulardaki başarının temelidir. Eczacı tarafından sağlanan klinik hizmetlerde başarı, hem insan kaynakları yönetimi hem de uygulama optimizasyonu için işletme yönetimi konusunda bilgili ve verimli bir uygulayıcı olmadan var olamaz. Bu çalışma toplum eczacılarının yönetim eğitimi hakkındaki görüşleri ve bilgi ihtiyaçlarını tespit ederek eczane yönetim becerilerini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Araştırmacılar tarafından oluşturulan 5'li likert tipi soruların bulunduğu formlar, anket tekniği ile internet ortamında toplum eczacılarına yöneltilmiş, gönüllü olanların çalışmaya katılmaları istenmiştir. 107 katılımcının görüşleri değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmaya katılan gönüllülere sorulan sorular 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, demografik bilgiler; ikinci bölüm, yönetim eğitimi ve içeriği; üçüncü bölüm, yönetim becerileri ve uygulamaları ile ilgili tutumları ve son bölüm ise yönetim eğitimi ile ilgili önerileri belirlemek üzere hazırlanmıştır.

Bulgular: Çalışma sonuçlarına göre, eczacıların %33,65'i yönetim ile ilgili dersler aldığını, %66,35'i ise almadığını belirtmiştir. Yönetim ile ilgili eğitim aldığını bildiren katılımcıların %61,11'i meslek içi eğitimlerde, %30,56'sı kendi imkanlarıyla, %8,33'ü lisans eğitimi sırasında ve son olarak %2,78'i ise işletme alanında yüksek lisans programına katılarak yönetim dersleri aldıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç: Günümüzde mesleki bilgiler yanında yönetim becerilerinin önemi her geçen gün artmaktadır; bu çalışma da bu görüşü destekler niteliktedir. Türkiye'deki Eczacılık Fakülteleri eğitim programı içinde az da olsa yönetim ile ilgili derslerin olduğu; ancak, yapılan bu çalışmayla lisans eğitimi sırasında yönetim ile ilgili konulara yeterli vurgunun yapılmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eczacılık; eczacılık eğitimi; yönetim eğitimi; yönetim becerileri.

Management Education in the Pharmacy Profession

ABSTRACT

Aim: Management skills are essential for the profession that has become a secondary focus along side developing clinical knowledge and opportunities for pharmacists. Human resource skills (communication, empathy), billing, reimbursement, and many other management oriented subject knowledge are the foundations. Pharmacist-provided clinical services cannot exist without a knowledge able and efficient practitioner in business management for both human resource management and practice optimization. This study was conducted to evaluate pharmacy management skills by determining the opinions and information needs of community pharmacists about management education.

Material and Methods: The forms containing 5-point Likert type questions were directed to community pharmacists on the internet, and volunteers were asked to participate. The opinions of 107 participants were evaluated. The study consists of 4 parts. The first part is demographic information; the second is management education; the third is to determine the attitudes about management skills and practices, and the last part is to determine the suggestions about management education.

Results: According to the results of the study, 33.65% of the pharmacists stated that they took courses related to management, while 66.35% stated that they did not. 61.11% of the participants who reported that they received training on management, during the vocational training, 30.56% by their own means, 8.33% during their undergraduate education and finally 2.78% to the graduate program in the field of business administration.

Conclusion: Today, besides professional knowledge, their portance of management skills is increasing. There are few

1 Eczacı, Türkiye

2 Ankara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Ankara, Türkiye

3 Ankara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Ankara, Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Muammer ÇALIKUŞU, e-mail: mcalikus@ankara.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 25.03.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 17.10.2022

courses related to management in the Pharmacy Schools' Education Program in Türkiye. However, this study determined that there wasn't enough emphasis on management-related issues during under graduate education.

Keywords: Pharmacy; pharmacy education; management education; management skills.

GİRİŞ

Yönetim eğitimi, özellikle yirminci yüzyılın 'Yönetim' çağı olarak kabul edilmesinden bu yana, son otuz yılda dünya çapında popülerlik kazanan alanlardan biridir (1-3). Yönetim eğitiminin amacı ise geleceğin yöneticilerini işyerlerinde karşılaşılabilecekleri çeşitli zorluklar ve tehditlerle başa çıkacak şekilde donatmaktır (4). Sürdürülebilir kalkınma için yönetim kavramının eğitim programlarına dahil edilmesinin önemini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (5). Başlıca yönetsel özellikler; koşulları değerlendirebilme ve organizasyon-yöneticilik kararları alabilme, işletmenin ekonomik ve sosyal koşulları hakkında bilgi sahibi olarak uygun iş planları yapabilmeye, çatışma durumlarını çözebilme, personel yönetimi yöntemleri geliştirebilme, yenilikçi yönetim yaklaşımlarının uygulayabilme, yönetsel kararlardan sorumlu ve kaliteyi analiz edebilmenin yanı sıra bu doğrultuda gerçekleştirilen görevlerdir (6,7).

Eczacılar, hastalarının ihtiyaçlarını karşılamak ve modern sağlık sistemlerinde bulunan artan karmaşıklıkla başa çıkmak için farmasötik uzmanlıklarının yanı sıra yetkin yöneticiler olmalıdır. İyi gelişmiş iletişim, koordinasyon ve ekip liderliği karşılaşılabilecek zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olacak en hayati becerilerden bazılarıdır. Genişleyen sorumluluklar ve yeni geri ödeme modelleri, güçlü yönetim, finans ve pazarlama becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır. Eczacılık öğrencilerinin mesleklerinde gelişmek için lider ve yenilikçi olmaları gerekmektedir (8).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Eczacılık Eğitimi Geliştirme Merkezi (CAPE) ve Kanada'daki Eczacılık Fakülteleri Birliği, yönetim becerilerinin geliştirilmesinin çok önemli olduğunu altını çizmiştir (9, 10).

CAPE tarafından dile getirilen eczacıların uygulama yapması için gerekli olan mesleki beceriler şunları içerir: Farmasötik bakım sağlamak, uygulamayı yönetmek, ilaç kullanım sistemlerini yönetmek, halk sağlığını geliştirmek ve ilaç bilgisi ve eğitimi sağlamak. Mesleki uygulama bağlamında önemli olan 7 genel yetenek ise eleştirel düşünme, iletişim, etik karar verme, bağlamsal farkındalık, sosyal sorumluluk, sosyal etkileşim ve kendi kendine öğrenmeyi içerir (11). Öğrenme hedeflerinin çoğu eczacılık mesleği içindeki bir yöneticinin becerileri, bilgisi veya işlevleriyle bağlantılıdır: İlaç kullanım sistemleri yönetimi, problem çözme, meslekler arası iş birliği, iletişim, kendi kendine farkındalık, yenilik/girişimcilik ve profesyonellik (12).

Eczacıların hasta merkezli bir uygulama modeline doğru ilerlemeleri için eczacılık öğrencilerinin sadece hastaların ilaç tedavisi ve koşullarının yönetiminde değil, aynı zamanda eczane içinde çalışan eczane personeli veya yönetim becerileri kazandırılması gerekmektedir.

Türkiye'deki Eczacılık Fakülteleri'nde eğitim modelleri genellikle klasik, son yıllarda ise karma (klasik-entegre)

şeklinde (13). Üniversite mezunlarının bilgiye ulaşma, yorumlama, problem çözme, sonuca ulaşma ve sonuçları değerlendirme gibi yaşamın her alanında karşılaşılan konularda çözüm odaklı yeterliliklere ulaşması için eğitici merkezli (klasik yöntem) sistemden entegre, karma, öğrenci merkezli, probleme dayalı öğrenme yöntemlerinin (PDÖ) tercih edilerek müfredatların yenilenmesi ve güncellenmesi her zaman önerilmektedir (14-24).

Bu çalışma toplum eczacılarının yönetim eğitimi hakkındaki görüşleri ve bilgi ihtiyaçlarını tespit ederek eczane yönetim becerilerini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışma belirleyici tip bir araştırmadır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan beşli likert tipi soruların bulunduğu formlar, anket tekniği ile internet ortamında toplum eczacılarına yöneltilmiş, gönüllü olanların çalışmaya katılmaları istenmiştir. Araştırma verileri toplanmaya başlamadan önce Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 24/05/2021 tarih ve 08/94 nolu kararı ile etik kurul onayı alınmıştır. Çalışmaya katılan gönüllülere sorulan sorular dört bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm, demografik bilgiler; ikinci bölüm, yönetim eğitimi ve içeriği; üçüncü bölüm, yönetim becerileri ve uygulamaları ile ilgili tutumları ve son bölüm ise yönetim ile ilgili önerileri belirlemek üzere hazırlanmıştır.

Çalışmanın yapıldığı dönemde Türkiye'deki toplum eczacı sayısı 26370 olup; bu evren büyüklüğünde, sapma miktarı $d=0,10$, incelenen olayın görülme olasılığının değişkenlik göstermesi nedeniyle $p=0,5$ ve görülme olasılığı ise $q=0,5$ alınarak örneklem büyüklüğü primer 100 kişi olarak belirlenmiştir (25,26). 107 katılımcının görüşleri değerlendirmeye alınmıştır.

BULGULAR

Türkiye'de toplum eczacılığı yapan eczacıların eğitimleri sırasında yönetim eğitimi alıp almadıkları, eğitim içeriği, tutumları ve yönetim eğitimine ihtiyaçlarını belirlemek üzere yapılan çalışmaya katılan gönüllülerin yanıtladığı anket sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1' de çalışmaya katılan eczacılar hakkında genel bilgiler verilmektedir.

Tablo 1. Çalışmaya katılan eczacılar hakkında genel bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	65	60,75
Erkek	42	39,25
Mezuniyet Yılı		
2005 ve öncesi	24	22,43
2006-2010	15	14,02
2011-2015	25	23,36
2016 ve sonrası	43	40,19
Meslekte Geçirilen Yıl		
0-5	47	43,93
6-10	22	20,56
11-15	15	14,02
16-20	16	14,95
20 üzeri	7	6,54
Yönetim Eğitimi Alıp/Almama Durumu		
Evet	36	33,65
Hayır	71	66,35
Toplam	107	100,0

Türkiye’de 2022 yılında 27 devlet, 12 vakıf ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti’nde ise 4 olmak üzere toplam da 43 üniversitede eczacılık eğitimi verilmektedir. Çalışmaya 18 farklı üniversiteden gönüllü mezunlar katılmıştır. Çalışmaya katılanların %60,75’i kadın %39,25’i erkekti. Katılımcıların %43,93’ü 0-5 yıl, %20,56’sı 6-10 yıl, %14,02’si 11-15 yıl, %14,95’i 16-20 yıl ve %6,54’ü 20 yıldan fazla mesleklerinde çalışmaktadır.

Katılımcıların %33,65’i yönetim ile ilgili dersler aldığını, %66,35’i ise almadığını belirtmiştir. Yönetim ile ilgili eğitim aldığını bildiren katılımcıların %61,11’i meslek içi eğitimlerde, %30,56’sı kendi imkanlarıyla, %8,33’ü lisans eğitimi sırasında ve son olarak %2,78’i ise işletme alanında yüksek lisans programına katılarak yönetim dersleri aldıklarını belirtmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya katılan eczacıların yönetim eğitimleri ile ilgili görüşlerinin dağılımı

EĞİTİM İÇERİĞİ ve TUTUM	Ortalama	Standart Sapma
Eğitimim sırasında ilaç yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,12	1,12
Eğitimim sırasında hasta yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,47	1,15
Eğitimim sırasında eczane yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,29	1,21
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle liderlik ilkelerini mesleki uygulamalarımda kullanabilirim.	4,49	0,77
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle etik ilkeleri uygulayabilirim.	4,12	0,92
İlaç harcamalarında maliyet minimizasyon analizleri yapabilirim.	4,33	0,82
Eczanede gelir-gider hesapları yapabilirim.	2,88	1,11
Eğitimim sırasında kriz yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	3,86	1,09
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle eczanede oluşacak krizlerle başa çıkabilirim.	3,59	1,17
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle kriz esnasında eczanede çalışan personelleri doğru yönlendirebilirim.	4,25	0,87
Eğitimim sırasında çevre yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,22	1,12
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle eczanemin bulunduğu çevrenin analizini yapabilirim.	2,20	1,12
Eğitimim sırasında stok yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,26	1,22
Eğitimim sırasında aldığım yeterlilikle eczanede stok kontrolü yapabilirim.	2,22	1,12
Eğitimim sırasında pazarlama yönetimi ile ilgili yeterlilik kazandım.	2,29	1,15

Tablo 3: Çalışmaya katılan eczacıların yönetimle ilgili becerilerini değerlendirme sonuçları

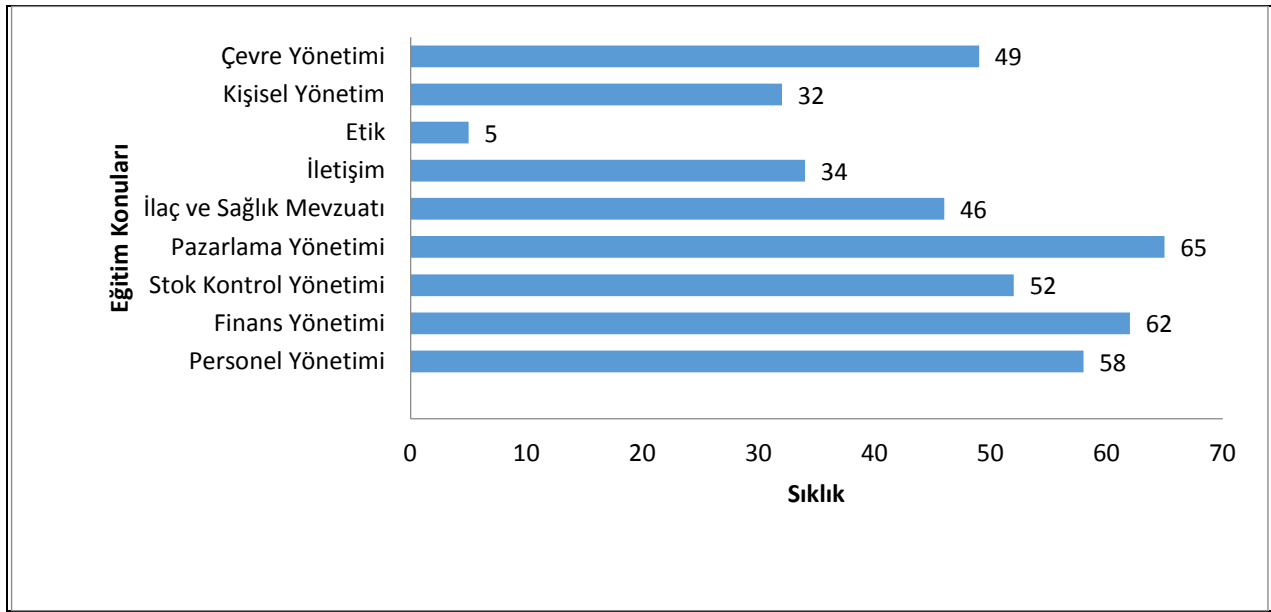
UYGULAMA	Ortalama	Standart Sapma
Çalışanlarımın ilettiği konuları dinlerim.	4,65	0,55
Karşımdaki kişilere yeterli ve dürüst geri bildirimler yaparım.	4,65	0,53
Çalışanlarımın motivasyonunu önemserim	4,59	0,60
Eleştirilmeye açık bir bakış açısına sahibim.	4,03	0,94
Tutarlı ve örnek davranışlar sergilemeye gayret ederim.	4,58	0,55
Çalışanlarıma adil davranmaya özen gösteririm.	4,73	0,51
Çalışanlarımı hak ettiklerinde takdir ettiğimi kendilerine iletirim.	4,48	0,73
Çalışanlarımdan daha fazla çalışırım.	4,07	0,99
Çalışanlarıma empati yaparım	4,57	0,53
Çalışanlarıma karşı hoşgörülüyümdür.	4,67	0,55
Genel olarak güler yüzlüyümdür.	4,48	0,78
Hedeflerimi belirler, ona göre davranırım.	4,26	0,85
Her zaman kendime güvenirim.	4,19	0,84
Eczanede çalışan personelimle iş birliği içinde olmam gerektiğini biliyorum.	4,65	0,55
Hekimlerle iş birliği içinde olmam gerektiğini biliyorum.	4,65	0,53
Meslek Örgütü ile iş birliği içinde olmam gerektiğini biliyorum.	4,59	0,60

Tablo 2’de çalışmaya katılan eczacıların yönetim eğitimleri ile ilgili görüşlerini belirlemek adına sorulan anket soruları ve katılımcıların yanıtları gösterilmektedir.

Çalışmaya katılan eczacıların çoğu eğitimleri sırasında ilaç, hasta ve eczane yönetimi ile ilgili yeterlilik kazanmadığını ifade etmiştir. Buna bağlı olarak eczacıların, personel, çevre, stok ve pazarlama yönetimi ile ilgili yeterlilikleri, verdikleri yanıtların ortalamasının altında olması nedeniyle eğitimleri sırasında yeteri kadar alamadıklarını düşündürmektedir. Bunun yanında, eczacılık uygulamaları sırasında ortaya çıkan etik problemlerin çözümünde etik ilkeleri kullanabildikleri, eczane yönetimi ile ilgili eğitimleri sırasında kazandıkları yeterlilik ortalamasının altında olmasına rağmen eczaneden gelir-gider hesaplarını yapıyor olmaları eczacıların bu yeterliliği eğitim sonrasında mesleki uygulamalar sırasında kazandığını göstermektedir.

Tablo 3’ te ise çalışmaya katılan eczacıların yönetimle ilgili becerilerini değerlendirmek için sorulan anket soruları ve katılımcıların yanıtları gösterilmektedir.

Katılımcılara, çalışmanın son kısmında yönetim ile ilgili eğitim almak istedikleri konu başlıkları sorulmuş; Şekil 1’de yer alan sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 1. Çalışmaya katılan eczacıların yönetim ile ilgili almak istedikleri eğitim konuları

Katılımcıların %45,79’u çevre, %39,91’i kişisel yönetim, %4,67’si etik, %31,78’i iletişim, %42,99’u ilaç ve sağlık mevzuatı, %60,75’i pazarlama, %48,60’ı stok kontrol, %57,94’ü finans, %54,21’i ise personel yönetimi eğitimi almak istediklerini belirtmiştir.

TARTIŞMA

Türkiye’de toplam 36.000 eczacı bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğu eczane sahibidir; kalan kısımdaki eczacılar ise hastaneler, akademi, çeşitli kamu kuruluşları ve özel sektörde görev yapmaktadır (25). Özellikle toplum eczanesi sahibi eczacılar, reçete karşılama, ilaç ve diğer ürünlerin tüketicilere akılcı sunulması, temin edilmesi, depolanması, stok, finans ve personel yönetimi, taraflarla (hastalar, personel, meslek örgütü, sosyal güvenlik kurumu, hekimler, diğer eczacılar vb) etkili iletişim gibi işleri sürekli başarı ile yapmak durumundadır (27,28). Dolayısı ile Dünya Sağlık Örgütü’nün eczacılar için belirlediği işlevler arasında yer alan “yönetici” becerisinin gelişmiş olması gerekmektedir (29).

Türkiye’deki Eczacılık Fakülteleri’nin web sayfaları taranarak ders müfredatları incelendiğinde yönetim konusunun genel olarak Eczacılık Mevzuatı ve İşletmeciliği dersi içerisinde verildiği belirlenmiştir. Bazı

fakültelerde eczane yönetimi ve muhasebe dersleri de bulunmaktadır. Bu dersler, 45 Eczacılık Fakültesi’nin 13’ü dışında alanda akademik uzmanlığı bulunmayan kişiler tarafından haftada bir/iki saat ve sadece teorik ders anlatımı şeklinde yapılmaktadır. Sadece teorik verilen yönetim derslerinin yararlı ancak yeterli olmadığını gösteren çalışmalar yanında eczacılık öğrencilerinin yönetim becerilerinin gelişmesinde özellikle finans ve yönetim ilkeleri için vaka örnekleri ve gerçek dünya deneyimlerinin kullanılarak ders içeriklerinin yeniden yapılandırılması gerektiğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (30,31).

ACPE ve CAPE’ nin akreditasyon standartları/yönergelerinde; eczanede uygulanan genel yönetim ilkeleri, personel yönetimi, muhasebe ve pazarlama gibi konular yeni eczacılık mezunları için gerekli yetkinlikler olarak belirtilmektedir (32,33).

Çalışmaya katılan eczacıların büyük çoğunluğu (%66,35) lisans eğitimi sırasında yönetim ile ilgili bir ders almadığını; eğitim aldığını belirtenlerin ise %61,11’i meslek içi eğitim programlarında, %30,56’sı kendi imkanlarıyla, %8,33’ü lisans eğitimi sırasında yönetim eğitimi aldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların cevaplarından anlaşılacağı üzere yönetim eğitimi konusu

lisans eğitimi süresince ihmal edilmiştir. Oysa yönetim eğitimi hakkında Ulusal Eczacılık Çekirdek Eğitim Programı 2019' da kazandırılması gereken yeterlilikler bulunmaktadır (34).

Anket çalışmasının 'yönetim becerileri uygulamaları' bölümünde katılımcılara sorulan davranış ve tutum içeren ifadeler yüksek oranda olumlu yanıt verilmesine rağmen bu becerilerin lisans eğitiminden ziyade tecrübe ve kişisel çabalarla elde edildiği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle eczacıların eczanelerini yönetebilmek için yönetim becerilerine sahip olmaları gerektiğinin farkında oldukları ancak bu becerileri lisans eğitimiyle değil, mesleki deneyim ve kendi çabaları ile elde ettikleri söylenebilmektedir.

Sağlık meslekleri eğitiminde birçok alanda ekiplerin etkin bir şekilde iş birliği sağlayarak hasta güvenliğini teşvik eden davranışları benimsemeleri için sağlık hizmetlerinde simülasyon tabanlı kriz yönetimi eğitimi verilmektedir. Bu eğitimlerin çok sayıda olumlu sonuçlarını bildiren çalışmalar bulunmaktadır (35).

Eczacılık mezunlarının yönetim bilgi ve becerileri ile ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. İşletme ilkeleri, deneyim ve eczane işletmeciliğine özgü gerekli bileşenlere yer veren kitaplara da oldukça az rastlanmaktadır (36,37). Amerika Birleşik Devletleri'nde ileri eczane uygulama deneyimleri olan ve eczane açma sınavlarına giren öğrencilerin işletme yönetimi bilgilerini değerlendiren hiçbir rapor bulunmamaktadır. Oysa işletme yönetimi ile ilgili konulara maruz kalmayan bir mezunun, eczane açma ve diğer standart sınavlarda ne kadar başarılı olursa olsun, işe başladığı andan itibaren ciddi bir dezavantaja sahip olacağına öngören çalışmalar bulunmaktadır (38-40). Türkiye'de eczacı işgücü ile ilgili yapılan bir çalışmada mezunların %79'unun bir toplum eczanesi sahibi olduğu belirtilmiştir (25). Dolayısı ile yeni mezun bir eczacı eczanesini işletmeye başladığında Amerika'da olduğu gibi eczanesini yönetmek; stok, personel ve finans yönetimini yapmanın yanı sıra eczane yararlananların memnuniyetini değerlendirmekten de doğrudan sorumlu olacaktır.

SONUÇ

Yönetim konusu, eczacılık müfredatının genellikle korkulan, yüzeysel işlenen ve ihmal edilen bir yönü olmuştur. Türkiye'de Eczacılık Fakülteleri eğitim programı içinde az da olsa yönetim ile ilgili derslerin olduğu; ancak, yapılan bu çalışmayla lisans eğitimi sırasında yönetim ile ilgili konulara yeterli vurgunun yapılmadığı tespit edilmiştir. Toplum eczacılarının yöneticilik becerilerini geliştirebilmek için yönetim derslerinin müfredatta zorunlu hale getirilmesi, lisans eğitimi sırasında probleme dayalı çözüm üretmek amacı ile vakalar üzerinden simüle eczane ortamları kullanılarak bir eczane işletmesinin operasyonlarının simülasyonu ve aktif öğrenme, popüler televizyon programlarının kullanımı ve duygusal zeka gibi yönetim eğitiminde yenilikçi öğrenme stratejilerinin kullanılması ile yönetim derslerinin ilgi çekici hale getirilerek aktif öğretme teknikleriyle verilmesi önerilmektedir.

Yazarların Katkıları: Fikir/Kavram: A.K., G.Ö.; Tasarım: A.K., M.Ç., G.Ö.; Veri Toplama ve/veya İşleme: A.K., M.Ç.; Analiz ve/veya Yorum: A.K., M.Ç.,

G.Ö.; Literatür Taraması: A.K.; Makale Yazımı: A.K., M.Ç., G.Ö.; Eleştirel İnceleme: M.Ç., G.Ö.

KAYNAKLAR

1. Keulen S, Kroeze R. Introduction: The era of management: a historical perspective on twentieth-century management. *Management & Organizational History*. 2014; 9(4): 321-35. <https://doi.org/10.1080/17449359.2014.982658>.
2. Shetty NS. Management education in India: Trends, relevance and challenges ahead. *Nitte Management Review*. 2014; 8(2): 139-48.
3. Mohajan HK. The roles of knowledge management for the development of organizations. *Journal of Scientific Achievements*. 2017; 2(2): 1-27. <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/83038/>.
4. Balaji R. Trends, issues, and challenges in management education. *International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology*. 2013; 2(4): 1257-262.
5. Oza V, Parab S. Three pillars of quality management education in India in the 21st century. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning* 2012; 2(1): 67-71.
6. Yadav A, Prakash A. Factors influencing sustainable development integration in management education: An empirical assessment of management education institutions in India. *The International Journal of Management Education* 2022; 20(1): 100604. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2022.100604>.
7. Geschwill R, Nieswandt M. A brief history of the management ideas of the twentieth century. In: *Lateral Management. Future of Business and Finance*. Cham: Springer; 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46496-7_2.
8. Slavcev RA, Waite NM, Jennings B. Shaping pharmacy students' business and management aptitude and attitude. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2016; 5(8): 672-80. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2016.06.003>.
9. Medina MS, Plaza CM, Stowe CD, Robinson ET, DeLander G, Beck DE, et al. Center for the advancement of pharmacy education 2013 educational outcomes. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2013; 77 (8): 162. <https://doi.org/10.5688/ajpe778162>.
10. Association of Faculties of Pharmacy of Canada. Educational Outcomes for First Professional Degree Programs in Pharmacy (Entry-to-Practice Pharmacy Programs) in Canada. [Internet]. [Cited: 2021 September 10]. Available from: <http://www.afpc.info/sites/default/files/AFPC%20Educational%20Outcomes.pdf>.
11. Nemire RE, Meyer SM. Educating students for practice: Educational outcomes and community

- experience. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2006; 70(1): 20-7.
<https://doi.org/10.5688/aj700120>
12. Mospan CM. Management education within pharmacy curricula: A need for innovation, *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2017; 9(2): 171-4.
<https://doi.org/10.1016/j.cptl.2016.11.019>.
 13. Eczacılık Fakülteleri Dekanlar Konseyi. Eczacılık Fakülteleri İçin Kapsamlı Müfredat. [Internet]. [Cited: 2021 September 13]. Available from:
<https://docplayer.biz.tr/570123-Eczacilik-fakulteleri-icin-kapsamli-mufredat.html>
 14. Kaptan F, Korkmaz H. Fen eğitiminde probleme dayalı öğrenme yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2001; 20: 191-2.
 15. Torp T. What is problem-based learning? *Wing spread Journal*. 1997; 1-5.
 16. Saban A. Öğrenme öğretme süreci. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2000.
 17. Peterson F, Eaguest D. Learning to teach primary science through problem based learning. *Science Education*. 1998; 82: 215-37.
[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-237X\(199804\)82:2%3C215:AID-SCE6%3E3.0.CO;2-H](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-237X(199804)82:2%3C215:AID-SCE6%3E3.0.CO;2-H)
 18. Hmelo C, Silver E. Problem based learning; What and how do students learn? *Educational Psychology Review*. 2004; 16 (39): 235-63.
 19. Major CH, Baden MS. Issues in problem-based learning: A message from guest editors. *Journal on Excellence In College Teaching*. 2000; 1-14.
 20. Dahlgren MA, Castensson R, Dahlgren LO. PBL from the teachers' perspective, conceptions of the tutor's role within problem based learning. *Higher Education*. 1998; 36: 437-44.
 21. Rhem J. Problem-based learning: An introduction. *The National Teaching & Learning Forum*. 1998; 8(1): 1-4.
 22. Duch B. Problems: A key factor in PBL. *About Teaching*. 1996; 50: 7-8.
 23. Yu-chen H. Evaluation theory in problem based learning approach. *The National Convention of the Association for Educational Communications and Technology*. 1999; 21: 458-68.
 24. Winning T, Skinner V, Townsend G, Drummond B, Kieser J. Developing problem- based learning packages internationally: An evaluation of outcomes. *Innovations in Education and Teaching International*. 2004; 41(2): 125-44.
 25. Çalıküşu M, Özçelikay G. Türkiye'de eczacılık mesleğinin gelecek işgücü kapasitesinin analizi. Özçelikay G, Yıldız İ, editörler. *Eczacılıkta Yenilikler-3*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; (2020), 145-56.
 26. Yazıcıoğlu Y, Erdoğan S. SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık; 2014.
 27. Sağlıkta Yol Açan Eczacılık, TEB (Türk Eczacıları Birliği) Yayınları; ISBN: 978-975-8037-73-5, Fersa Matbaacılık Paz.San.ve Tic.Lim.Şti. 2022.
 28. Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik, 12.04.2014 tarih, 28970 sayılı Resmi Gazete.
 29. Thamby, SA, Parasuraman, S. The Nine-Star Pharmacist: An Overview. *Journal of Young Pharmacists*. 2015; 7(4).
 30. Latif DA. Model for teaching the management skills component of managerial effectiveness to pharmacy students, *Am J Pharm Educ*. 2002; 66(4): 377-80.
 31. Woods, P., Gapp, R., King, MA. Researching pharmacist managerial capability: philosophical perspectives and paradigms of inquiry, *Res Social Adm Pharm*. 2015; 11(2): 265-79.
<https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2014.07.004>.
 32. Accreditation Council for Pharmacy Education. PharmD Program Accreditation. [Internet]. [Cited: 2021 September 11]. Available from:
<http://www.acpe-accredit.org/deans/standards.asp>.
 33. American Association of Colleges of Pharmacy. CAPE Educational Outcomes. [Internet]. [Cited: 2021 September 15]. Available from:
<https://www.aacp.org/resource/cape-educational-outcomes>.
 34. Yüksek Öğretim Kurumu. Ulusal Eczacılık Çekirdek Eğitim Programı. [Internet]. [Cited: 2021 September 13]. Available from:
https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ulusal-cekirdek-egitimi-programlari/eczacilik_cep.pdf
<https://doi.org/10.1080/1470329042000208666>
 35. Tremblay ML. Simulation-based crisis resource management in pharmacy education. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2018; 82(6): 6531.
<https://doi.org/10.5688/ajpe6531>
 36. Latif DA. Using emotional intelligence in the planning and implementation of a management skills course, *Pharm Education*. 2004; 4(2): 81-9.
<https://doi.org/10.1080/15602210410001701685>
 37. Rollins B.L, Broedel-Zaugg K, Reisman J, Sullivan D. Assessment of pharmacy students' perceived business management knowledge: Would exclusion of business management topics be detrimental to pharmacy curricula?. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2012; 4(3): 197-01.
<https://doi.org/10.1016/j.cptl.2012.04.001>
 38. Piascik P. CAPE Outcomes 2013: Building on two decades of advances to guide the future of pharmacy education. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2013; 77(8): 160.
<https://doi.org/10.5688/ajpe778160>

39. Zgarrick DP, Alston GL, Moczygemba LR, Desselle SP. Pharmacy management: Essentials for all practice settings. California: Touro University; 2016.
40. Chisholm-Burns MA, Vaillancourt AM, Shepherd M. Pharmacy management, leadership, marketing, and finance. Burlington: Jones & Bartlett Publishers; 2012.